

การประกันคุณภาพโรงเรียนยุคการศึกษาประเทศไทย 4.0 และศตวรรษที่ 21

Quality Assurance in the School of Thai Education 4.0 and the 21st Century

นเรศ สถิตยพงศ์

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์การศึกษาไทยในมุมมองระบบการประกันคุณภาพของโรงเรียน และให้ข้อเสนอแนะผู้ที่เกี่ยวข้องนำไปพิจารณาเพื่อก้าวไปสู่ยุคการศึกษาประเทศไทย 4.0 และศตวรรษที่ 21 ต่อไป โดยจากการศึกษาสถานการณ์พบว่าประเด็นปัญหาหลักของการประกันคุณภาพของโรงเรียนที่มีนัยสำคัญประการหนึ่ง คือ ความไม่สอดคล้องกันของระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในและระบบประเมินคุณภาพการศึกษาภายนอก ดังนั้น รูปแบบการประกันคุณภาพโรงเรียนรูปแบบ “STAR Standard” หรือ “STAR Model” จะเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาดังกล่าวได้ เนื่องจากการประเมินคุณภาพภายนอกจะสอดคล้องหรือเป็นเกณฑ์เดียวกันกับการประกันคุณภาพภายในและที่สำคัญจะไม่สร้างภาระงานเพิ่มกับผู้ถูกประเมิน โดยระบบการประกันคุณภาพจะมุ่งเน้นที่ผลลัพธ์ที่ต้องการคือ คุณสมบัตินักเรียนไทยที่พึงประสงค์เป็นสำคัญโดยจะต้องทำให้เกิดมาตรฐานใน 4 ด้าน ดังนี้ คือ ด้านคุณภาพของผู้เรียน (Student: S) ด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Teaching :T) ด้านกระบวนการบริหารและการจัดการ (Administration: A) และด้านผลลัพธ์ที่มีประสิทธิผล (Result Based: R)

คำสำคัญ: การประกันคุณภาพโรงเรียน / ยุคการศึกษาประเทศไทย 4.0 / ศตวรรษที่ 21

Abstract

This article aims to study Thai education in terms of the internal quality assurance system and the quality of external education that was used in the past, especially for the problem of school quality assurance. It further aims to

give suggestions to those involved to consider the transition to the education era in Thailand 4.0 and the 21st Century. Based on a case study, one of the major problems of school quality assurance is the inconsistency of the internal quality assurance system and the external quality assurance system. “STAR Standard” or “STAR Model” is a solution to the problem. This is because external quality assurance is consistent with internal quality assurance, and most importantly, it does not create additional workload for the evaluator. The quality assurance system will focus on the desired outcomes, i.e., the desired qualities of the Thai people. The standards will be set in four areas, namely, Student standard(S); Teaching standard (T); Administration standard (A); and Result-based standard (R)

KEYWORDS: SCHOOL QUALITY ASSURANCE / EDUCATION IN THAILAND 4.0/ 21ST CENTURY

บทนำ

แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของโลก (Global Trends) ในศตวรรษที่ 21 ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งในด้านเทคโนโลยี การสื่อสาร การประกอบอาชีพ การดำเนินชีวิตประจำวัน การแสดงพฤติกรรม รวมทั้งการศึกษาทำให้ประชากรประเทศต่างๆของโลกต้องมีการปรับตัวในการใช้ชีวิตให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างปกติและมีคุณภาพ ซึ่งก็รวมถึงประเทศไทย ที่มีความจำเป็นต้องมุ่งพัฒนาประเทศเข้าสู่ประเทศไทย 4.0 ตามแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของโลกอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้น การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพโรงเรียนถือว่าเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งต่อระบบการศึกษานั้นจะส่งผลต่อการยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาไทยในทุกระดับ ให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายการศึกษาแห่งชาติ รองรับการพัฒนาประเทศและสร้างอนาคตที่ดีของลูกหลานไทยและอนาคตที่ดีของประเทศในศตวรรษที่ 21

อย่างไรก็ตาม จากการประเมินสถานการณ์การศึกษาไทยในมุมมองระบบการประกันคุณภาพซึ่งระบุในรายงานของคณะกรรมการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษาฯ ขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ เรื่อง “แผนปฏิรูปเร่งด่วนในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน และการประเมินคุณภาพการศึกษาภายนอก” พบว่า การประเมินดังกล่าวทั้งในส่วนหลักเกณฑ์ และวิธีการประเมินไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายที่

กำหนดไว้ คือ ไม่สอดคล้องและส่งเสริมสอดคล้องกับความมุ่งหมาย หลักการและแนวการจัดการศึกษาตลอดจนบริบทในการจัดการศึกษาที่มีความแตกต่างกัน และที่ยิ่งไปกว่านั้นผลของการประเมินยังไม่ก่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานของสถานศึกษา ซึ่งเป็นเจตนารมณ์หลักของเรื่องนี้แต่อย่างใด ในทางตรงกันข้ามกลับก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ มากมายที่เกี่ยวข้องเนื่องจากการประกันคุณภาพภายในและการประเมินคุณภาพภายนอก ที่ทำให้สถานศึกษาทุกระดับต่างประสบปัญหาในการดำเนินงาน และไม่ส่งผลที่ทำให้เกิดการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

สถานการณ์การศึกษาไทยในมุมมองระบบการประกันคุณภาพ

ตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 กำหนดให้มีการประกันคุณภาพการศึกษาภายในโดยให้สถานศึกษาหรือ หน่วยงานต้นสังกัดทำการประเมินเองทุกปีและการประกันคุณภาพการศึกษาภายนอกโดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) อย่างน้อยทุกห้าปี โดยจุดมุ่งหมายของการประเมินเพื่อให้มีการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา ทั้งนี้ ระบบ หลักเกณฑ์และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษาจะต้องคำนึงถึงความมุ่งหมาย หลักการและแนวการจัดการศึกษาตลอดจนบริบทในการจัดการศึกษาในแต่ละระดับ ดังนั้น การดำเนินการต่างๆ ของหน่วยงานที่รับผิดชอบและเกี่ยวข้องในการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน และประเมินคุณภาพการศึกษาภายนอกจะต้องยึดตามเจตนารมณ์ดังกล่าว

จากการติดตามการดำเนินการและสถานการณ์เกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาและการประเมินคุณภาพภายนอกโดย สมศ. ของการศึกษาระดับต่าง ๆ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 จนถึง พ.ศ. 2558 ของคณะกรรมการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษาสภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ ซึ่งได้ระบุไว้ในรายงานของคณะกรรมการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษาสภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ เรื่อง “แผนปฏิรูปเร่งด่วนในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน และการประเมินคุณภาพการศึกษานอก” สภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ (2559) กล่าวไว้ดังนี้คือ “ทั้งในสถานศึกษาการศึกษาขั้นพื้นฐาน สถานศึกษาอาชีวศึกษา สถาบันอุดมศึกษา ของภาครัฐและเอกชน ตลอดจนสถานศึกษาและแหล่งเรียนรู้สำหรับการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย การประเมินคุณภาพภายนอกได้ดำเนินการมาแล้ว 3 รอบ แต่กลับพบว่า การประเมินดังกล่าวทั้งในส่วนหลักเกณฑ์ และวิธีการประเมิน ไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายที่กำหนดไว้ คือ ไม่สอดคล้องและส่งเสริมสอดคล้องกับความมุ่งหมาย หลักการและแนวการจัดการศึกษาตลอดจนบริบทในการจัดการศึกษาที่มีความแตกต่างกัน และที่ยิ่งไปกว่านั้นผลของการประเมิน

ยังไม่ก่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานของสถานศึกษาเหล่านั้น ซึ่งเป็นเจตนารมณ์หลักของเรื่องนี้แต่อย่างใด

ในทางตรงกันข้ามกลับก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ มากมายที่เกี่ยวข้องเนื่องจากการประกันคุณภาพภายในและการประเมินคุณภาพภายนอก ที่ทำให้สถานศึกษาทุกระดับต่างประสบปัญหาในการดำเนินงาน และไม่ส่งผลทำให้เกิดการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ดังจะเห็นได้จากผลการจัดอันดับทางการศึกษาจากสถาบันต่างๆ ของโลก เช่น อันดับมหาวิทยาลัยไทย อันดับทักษะความสามารถทางคณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ (Programme for International Student Assessment หรือ PISA) ใน ค.ศ. 2012 ไทยอยู่ลำดับที่ 50 จาก 65 ประเทศ อันดับทักษะความสามารถทางภาษาอังกฤษ (English Proficiency Index หรือ EF EPI) และอันดับคุณธรรมจริยธรรมของประเทศไทย ดังแสดงให้เห็นในดัชนีชี้วัดภาพลักษณ์คอร์รัปชันโลก เป็นต้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นคุณภาพการศึกษาไทยที่ยังคงตกต่ำอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งยังเป็นการขัดต่อนโยบาย “คืนครูให้นักเรียน” เพราะภาระงานในการดำเนินการประกันคุณภาพทำให้ผู้สอนต้องทิ้งห้องเรียนมาเพื่อเตรียมเอกสารรองรับการประเมิน และเป็นอุปสรรคต่อเป้าหมายของนโยบาย “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” เพราะครูไม่มีเวลาในการจัดเตรียมสื่อหรือชุดการสอนที่เหมาะสมที่จะเพิ่มการเรียนรู้ให้แก่แก่นักเรียน เนื่องจากถูกดึงเวลาจากการทำหน้าที่สอน ให้ไปทำกิจกรรมอื่นๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับการสอน จากผลสำรวจของสำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (สสค.) ปี 2557 พบว่า กิจกรรมนอกชั้นเรียนที่ไม่ใช้การสอนที่ครูต้องใช้เวลามากที่สุดได้แก่ การประเมินของหน่วยงานภายนอก

ดังนั้น เพื่อเป็นการป้องกันความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเดิมจากการประชุมของคณะกรรมการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา เมื่อวันที่ 7 มีนาคม 2559 ได้มีมติเห็นชอบต่อแผนเร่งด่วนในการขับเคลื่อนการปฏิรูประบบการประกันและการประเมินคุณภาพการศึกษา และข้อเสนอแนะที่ให้มีการชะลอการประกันคุณภาพการศึกษาภายในโดยหน่วยงานต้นสังกัดและการประเมินคุณภาพการศึกษาภายนอกรอบที่สี่ ออกไป 2 ปี จนกว่าการพัฒนากระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาภายในและการประเมินคุณภาพการศึกษาภายนอกที่เหมาะสมจะแล้วเสร็จ โดยกำหนดระยะเวลาในการพัฒนาระบบ 1 ปี และการทดลองระบบอีก 1 ปี เพื่อยืนยันประสิทธิภาพและประสิทธิผลของระบบในระหว่างนี้สถานศึกษาสามารถดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในโดยสถานศึกษาเอง” ซึ่งอนาคตยังคงต้องการคำตอบว่าระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาและระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายนอกจะเป็นอย่างไร (สภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ, 2559)

ประเด็นปัญหาการประกันคุณภาพของสถานศึกษา

สำหรับประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นจากการประกันคุณภาพการศึกษาภายในและประเมินคุณภาพการศึกษาภายนอกในช่วงที่ผ่านมา รายงานของคณะกรรมการการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา เรื่อง “ แผนปฏิรูปเร่งด่วนในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน และการประเมินคุณภาพการศึกษาภายนอก” ระบุว่า มีประเด็นปัญหาต่าง ๆ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียน ดังต่อไปนี้ (สภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ, 2559)

1) ความไม่สอดคล้องกันของระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในและระบบประเมินคุณภาพการศึกษาภายนอก

2) ภาระงานและความพร้อมของบุคลากร

3) ภาระด้านงบประมาณ

4) ภาระงานด้านเอกสาร

5) คุณภาพของผู้ประเมิน

รายละเอียดในแต่ละประเด็นปัญหามีดังต่อไปนี้

1) ความไม่สอดคล้องกันของระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในและระบบประเมินคุณภาพการศึกษาภายนอก

โครงสร้างของระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายในและประเมินคุณภาพการศึกษาภายนอกทุก ระดับการศึกษาในปัจจุบันมีความซ้ำซ้อนและขาดความเชื่อมโยงกันทางปฏิบัติ ทั้งในเรื่องเกณฑ์มาตรฐาน และแนวทางการปฏิบัติที่ไม่สอดคล้องกันระหว่างการประกันคุณภาพการศึกษาภายในและการประเมินคุณภาพการศึกษาภายนอกทั้งที่พระราชกฤษฎีกาการจัดตั้งสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) พ.ศ. 2553 มาตรา 8 (1) ให้สำนักงานฯ พัฒนาระบบการประเมินคุณภาพภายนอก กำหนดกรอบแนวทาง และวิธีการประเมินคุณภาพภายนอกที่มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับระบบประกันคุณภาพของสถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัด แต่ในทางปฏิบัติ หน่วยงานที่มีหน้าที่กำกับดูแลคุณภาพการศึกษาทุกระดับและทุกระบบทั้งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) และสมศ. ต่างหน่วยงานต่างกำหนดเกณฑ์ฯ และวิธีการเป็นของตนเอง ซึ่งบางเรื่องยังไม่สอดคล้องกัน เช่น เกณฑ์มาตรฐานที่ต่างกัน แนวทางปฏิบัติที่แตกต่างกัน และรายงานที่ต่างกัน เป็นต้น

2) ภาระงานและความพร้อมของบุคลากร

บุคลากรของสถานศึกษายังขาดความรู้ความเข้าใจในระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน และประเมินคุณภาพการศึกษาภายนอก ทั้งในเรื่องเนื้อหาที่ต้องนำเสนอ เอกสารอ้างอิง มีการเปลี่ยนแปลงการประเมิน ตัวบ่งชี้ และกฎระเบียบต่าง ๆ บ่อยครั้ง ทำให้บุคลากรของสถานศึกษาขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการ วิธีการ ขั้นตอนในการประกันและประเมินคุณภาพการศึกษา รวมทั้งขาดทัศนคติที่ดีต่อการประเมินอันเนื่องมาจากภาระงานที่เพิ่มขึ้นจากกระบวนการประกันและประเมินคุณภาพการศึกษา

3) ภาระด้านงบประมาณ

จากการประเมินที่ผ่านมา สถานศึกษาทุกแห่งต้องเข้ารับการประเมิน ต้องใช้งบประมาณของ ประเทศจำนวนมากสำหรับการจัดเตรียมเอกสาร การจ้างผู้ประเมิน รวมทั้งค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่สืบเนื่องจากการประกันคุณภาพการศึกษาภายในและการประเมินคุณภาพการศึกษาภายนอก เช่น ในปี 2558 TDRI รายงานว่า สมศ.ต้องใช้งบประมาณจำนวน 1,800 ล้านบาทในการจัดการประเมินคุณภาพภายนอกในรอบ 5 ปี โดยงบประมาณนี้ หากรวมงบประมาณที่จ่ายไปแล้ว 3 รอบ คิดเป็นงบประมาณ 5,400 ล้านบาท

4) ภาระงานด้านเอกสาร

สืบเนื่องจากระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในและการประเมินคุณภาพการศึกษาภายนอกที่ผ่านมาเน้นเรื่องของการตรวจเอกสารต่าง ๆ เป็นหลัก ดังนั้น จึงก่อให้เกิดภาระงานด้านเอกสารแก่ สถานศึกษาต่าง ๆ ที่ต้องจัดเตรียมเพื่อการรายงานและการตรวจประเมิน

5) คุณภาพของผู้ประเมิน

ปัญหาการไม่เข้าใจของผู้ประเมินฯ ในเรื่องพัฒนาการ บริบท หลักการ และจุดมุ่งหมาย ตลอดจน เนื้อหาสาระในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา เช่น ผู้ประเมินบางท่านมีวุฒิการศึกษาไม่ตรงตามสาขาวิชาที่ตนประเมิน ในขณะที่อาจารย์ประจำหลักสูตรเป็นผู้มีคุณวุฒิตรงสาขาวิชา ผู้ประเมินบางท่านขาดความรู้ความเข้าใจในศาสตร์ที่ต้องประเมิน หรือ มีความรู้ที่ไม่ทันต่อบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น ในการประเมินสถานศึกษาระดับอุดมศึกษา ผู้ประเมินเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ถูกส่งไปประเมินหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ การพัฒนาหลักสูตรวิศวกรรม 4.0 และการบริหารการศึกษาตามหลักการ บูรณาการใน 4 สหวิทยาการ (STEM) เป็นต้น

ทิศทางการศึกษาประเทศไทย 4.0 ในศตวรรษที่ 21

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (2551 อ้างถึงใน สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559ก) ทรงมีพระราชดำรัสในพิธีเปิดการประชุมโต๊ะกลมไทยสหรัฐอเมริกา ครั้งที่ 4 วันที่ 9 ตุลาคม 2551 ณ โรงเรียนโชตโรสแมรี เมืองวอลลิงฟอร์ด รัฐคอนเนตทิคัต สหรัฐอเมริกา ในหัวข้อการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ทรงมีพระราชดำรัสเกี่ยวกับการพัฒนาการศึกษาไว้ว่า “ศตวรรษที่ 21 เป็นช่วงเวลาแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารทำให้โลกมีความใกล้ชิดกันยิ่งขึ้นเป็นชุมชนโลกที่ไร้พรมแดน แต่สิ่งแวดล้อม แหล่งพลังงาน แหล่งน้ำและความพอเพียงของอาหารกลับอยู่ในภาวะสุมเสี่ยงขึ้นทุกที มีสัญญาณเตือนภัยมากมายให้เราตระหนักถึงผลกระทบ ร้ายแรงอย่างที่สุดอาจเกิดขึ้นได้ โลกเต็มไปด้วยความแตกแยกและความขัดแย้ง การศึกษาในศตวรรษที่ 21 จะช่วยให้ทุกหนทุกแห่งในโลกและโลกทั้งใบเป็นที่รื่นรมย์น่าอยู่ ต้องช่วยให้ลูกหลานเรายกระดับความสามารถขั้นพื้นฐานของตนให้สูงขึ้น เป็นการเพิ่มศักยภาพในการเรียนรู้ของมนุษย์เพื่อที่จะได้ปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่ดำเนินไปอย่างรวดเร็ว”

ในการพัฒนาประเทศเข้าสู่ประเทศไทย 4.0 นั้น สุวิทย์ เมษินทรีย์ (2560) กล่าวว่า “คน” ถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของการขับเคลื่อน ซึ่งในอดีตที่ผ่านมาการพัฒนาประเทศไทยจะให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นหลัก จึงส่งผลให้การพัฒนาขาดความสมดุล ประเทศต้องแลกการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจกับความทรุดโทรมของสิ่งแวดล้อม ความเสื่อมโทรมของสังคม และความล้มเหลวในการพัฒนาคน แต่ในประเทศไทย 4.0 นั้น ต้องให้ “คน” เป็นศูนย์กลางในการพัฒนาประเทศ เพื่อให้การพัฒนาเป็นไปได้อย่างมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน ตามความตั้งใจของรัฐบาล หากแต่การจะให้คนเป็นผู้ขับเคลื่อนและพัฒนาประเทศได้นั้น จำเป็นจะต้องสร้างพลวัตการเติบโตเพื่อเติมเต็มศักยภาพของคนด้วยการลงทุนในทรัพยากรมนุษย์ โดยจะต้องลงทุนเพื่อก่อให้เกิดสังคมที่มีคุณลักษณะ 3 ประการ คือ 1) สังคมที่สามารถ คือ สังคมที่คนมีความสามารถในการสร้างรายได้และประกอบธุรกิจ 2) สังคมแห่งโอกาส คือ สังคมที่เปิดโอกาสให้ทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน และ 3) สังคมที่เกื้อกูลและแบ่งปัน คือ สังคมที่คนต่างมีความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง

เพื่อให้สามารถสร้างคนที่มีคุณภาพและเป็นไปตามที่ต้องการ จึงต้องให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการการศึกษา โดยการบริหารจัดการการศึกษาต้องมีพลวัต (dynamic) กล่าวคือ ต้องมีความเข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันและที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เช่น การปฏิวัติเทคโนโลยี (Technological Revolution) จนนำไปสู่ยุคของการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลัน (The Age of Disruption) นอกจากนี้ การบริหารจัดการการศึกษาจะต้องคำนึงถึงโจทย์ในการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยใช้ 4L Model (สุวิทย์ เมษินทรีย์, 2560) คือ

1) Love to Learn – การสร้างให้คนรู้จักรักที่จะเรียนรู้ผ่านการสร้าง Passion และ Motivation

2) Learn to Learn – การทำให้คนเข้าใจว่าเพราะเหตุใดต้องเรียนรู้ (Learn why to learn) ต้องเรียนรู้อะไร (Learn what to learn) ต้องเรียนรู้อย่างไร (Learn how to learn) และต้องเรียนรู้จากใคร (Learn whom to learn with)

3) Learn to Live – การสอนให้คนเรียนรู้ที่จะดำรงชีวิตอยู่ (สร้างคนที่เป็นตน) คนที่มีศักยภาพ สามารถหาเลี้ยงชีวิตได้ และรู้จักที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา

4) Learn to Love – การสร้างให้คนรู้จักใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีปึกติสุข (สร้างคนที่เป็นคน) คนที่เรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันคนอื่นในสังคม ให้ความสำคัญกับสังคมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ว่า “เมื่อพอร่อง ต้องรู้จักเติม เมื่อพอ ต้องรู้จักหยุด เมื่อเกินต้องรู้จักปัน”

เมื่อคนได้รับการเติมเต็มศักยภาพอย่างเต็มที่ ก็จะเป็นพลังประชาชนที่จะกลายเป็นตัวหลักในการขับเคลื่อนการเจริญเติบโต (People for Growth) และจะก่อให้เกิดวงจรในการขับเคลื่อนประเทศไปสู่ความมั่งคั่ง มั่นคง และยั่งยืนอย่างแท้จริง อีกทั้ง การบริหารจัดการการศึกษาต้องเข้าใจและพัฒนาให้เกิด “การปรับเปลี่ยนระบบนิเวศการเรียนรู้” ของคนทั้งระบบ โดยจะต้อง

1) ปรับเปลี่ยนระบบนิเวศการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างแรงบันดาลใจ มีความมุ่งมั่น เพื่อให้มีชีวิตอยู่อย่างมีพลังและความหมาย (Purposeful Learning)

2) ปรับเปลี่ยนระบบนิเวศการเรียนรู้เพื่อบ่มเพาะความคิดสร้างสรรค์ และความสามารถในการรังสรรค์นวัตกรรมใหม่ๆ (Generative Learning)

3) ปรับเปลี่ยนระบบนิเวศการเรียนรู้เพื่อปลูกฝังจิตสาธารณะ ยึดประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง มีความเกื้อกูลและแบ่งปัน (Mindful Learning)

4) ปรับเปลี่ยนระบบนิเวศการเรียนรู้เพื่อมุ่งการทำงานให้เกิดผลสัมฤทธิ์ (Result-Based Learning)

การพัฒนาประเทศเข้าสู่ประเทศไทย 4.0 เพื่อให้คนในชาติมีศักยภาพในด้านต่าง ๆ เพื่อให้เป็นที่ยอมรับในระดับสากล นำพาประเทศให้หลุดพ้นจากกับดักประเทศรายได้ปานกลาง กับดักความเหลื่อมล้ำและกับดักความไม่สมดุลในการพัฒนาพร้อม ๆ กับปฏิรูปประเทศไทยสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืนอย่างเป็นรูปธรรม ด้วยการสร้างความเข้มแข็งจากภายในขับเคลื่อนตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผ่านกลไกประชารัฐ จนสามารถเป็นประเทศโลกที่หนึ่งในศตวรรษที่ 21 “คน” ถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของการขับเคลื่อนให้สอดคล้องกับแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของโลก (Global Trends) ในศตวรรษที่ 21 ทั้งในด้านเทคโนโลยี การสื่อสาร

การประกอบอาชีพ การแสดงพฤติกรรม การดำเนินชีวิตประจำวัน รวมทั้งด้านการศึกษา ซึ่งการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเหล่านี้ ทำให้ประชากรต้องมีการปรับตัวในการใช้ชีวิตให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างปกติและมีคุณภาพ การวางรากฐานอันมั่นคงทางด้านการศึกษาซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบต่อไปนี้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559ก)

1. ความสามารถด้านภาษาและการใช้ภาษาอย่างมีวิจารณญาณ ความสามารถในการพูด อ่าน เขียน เข้าถึงและจัดการสารสนเทศ และความเป็นรู้เป็นอย่างดี คือมีเครื่องมืออันทรงพลังในการเรียนรู้ และการสื่อสาร
2. ความสามารถแก้ปัญหาได้ดี คือ สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้ดี
3. ความขยันขันแข็ง ทำงานหนัก และมีความรับผิดชอบในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของประชาคม คือ สามารถอดทนต่อความยากลำบากได้ดี
4. ความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี คือ สามารถร่วมมือปฏิบัติงานที่ยากลำบากจนประสบความสำเร็จ
5. ความรักธรรมชาติและเพื่อนมนุษย์ และใส่ใจสันติ
6. มีจิตใฝ่เรียน ใฝ่รู้อยู่เสมอ และมีบุคลิกการใฝ่เรียน ใฝ่รู้
7. มีความรู้ในเรื่องที่คัดสรรแล้วว่าสำคัญ ทั้งศิลปศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ เพื่อเป็นฐานของความรู้อื่นๆ และสร้างบุคลิกผู้รู้ให้เกิดแก่ผู้เรียน
8. มีทักษะการเรียนรู้และการทำงานที่สูงขึ้นและดียิ่งขึ้น (การเรียนรู้ที่บูรณาการกับการทำงาน)
9. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีในการเรียนรู้
10. ความสามารถในการเรียนรู้ และสร้างความเข้าใจในวัฒนธรรมของกันและกัน และทักษะการทำงานข้ามวัฒนธรรม
11. มีน้ำใจต่อกัน และรู้จักแบ่งปันกัน
12. ความรู้จักพอ
13. ความสุขจากภายใน
14. ความปกติจากการให้

สมรรถนะและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของพลเมืองและพลโลกในศตวรรษที่ 21 ได้มีนักวิชาการได้ให้นิยามที่สำคัญ ไว้ดังนี้ (Barber, 2010 อ้างถึงใน สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559; Cogan and Derricott, 1998; Pitiyanuwat, 2007; Trilling and Fadel, 2009)

1. สามารถที่จะเห็นและเข้าร่วมแก้ปัญหาในฐานะของสมาชิกของสังคมโลก

2. สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น
3. สามารถคิดอย่างมีวิจารณญาณ สร้างสรรค์และเป็นระบบ
4. เต็มใจที่จะแก้ไขข้อขัดแย้งโดยสันติวิธี
5. เต็มใจที่จะเปลี่ยนวิถีชีวิตและบริโภคนิสัยเพื่อพิทักษ์สิ่งแวดล้อม
6. มีจริยธรรม คุณธรรม
7. มีความรู้ทั่วไปเพื่อดำรงชีวิต และมีความรู้เฉพาะในการประกอบอาชีพ
8. มีทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม
9. มีทักษะทางเทคโนโลยีสื่อและสาเหตุและการสื่อสาร
10. มีทักษะอาชีพ และทักษะชีวิต
11. มีภาวะผู้นำ
12. การรู้ และเข้าใจตนเองและผู้อื่น
13. ทักษะการจัดการ และเป็นผู้ประกอบการ
14. ค่านิยมสากลที่ทำให้เกิดการพัฒนายั่งยืน ได้แก่ สิทธิมนุษยชนและความยุติธรรม

ประชาธิปไตย การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และคุณธรรมจริยธรรม นอกจากนี้ นักวิชาการและสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2559) ได้กำหนดสมรรถนะและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของพลเมืองไทยในศตวรรษที่ 21 ไว้ ดังนี้

1. คนไทยมีคุณภาพและได้มาตรฐานสากล
2. คนไทยใฝ่รู้ สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง รักการอ่าน และแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่อง
3. คนไทยใฝ่ดี มีคุณธรรมพื้นฐาน มีจิตสำนึกและค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม มีจิตสาธารณะมีวัฒนธรรมประชาธิปไตย
4. คนไทยคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้ มีทักษะการคิด และปฏิบัติ คิดแก้ปัญหา คิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความสามารถในการสื่อสาร
5. มีคุณลักษณะที่เป็นพลเมืองในระบบประชาธิปไตย คือมีอิสรภาพและพึ่งตนเองได้ เคารพสิทธิของผู้อื่น เคารพความแตกต่าง เคารพหลักความเสมอภาค เคารพกติกาและความรับผิดชอบต่อสังคม

นอกจากนี้รายงานผลการศึกษาศึกษาการพัฒนามาตรฐานการศึกษาของชาติ ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2559) ได้กล่าวถึงผลจากการศึกษาของกลุ่มภาคีเพื่อทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 หรือ Partnership for 21st Century Learning (2009) สามารถแจกแจงออกได้เป็น 3Rs + 8Cs ทั้งนี้ วิจารณ์ พานิช (2556) ได้เพิ่ม 2Ls เข้าไปอีกด้วย คือ ทักษะการเรียนรู้

รู้ (Learning และภาวะผู้นำ (Leadership) เป็น 3Rs + 8Cs + 2Ls ดังต่อไปนี้

3Rs ประกอบด้วย

1) Reading (การอ่านออก) 2) Writing (การเขียนได้) 3) Arithmetic (การคิดเลขเป็น) 8Cs ประกอบด้วย

1. Critical Thinking and Problem Solving (ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และทักษะในการแก้ปัญหา)

2. Creativity and Innovation (ทักษะด้านการสร้างสรรค์ และนวัตกรรม)

3. Collaboration, Teamwork and Leadership (ทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีม และภาวะผู้นำ)

4. Communications, Information, and Media Literacy (ทักษะด้านการสื่อสาร สารสนเทศ และรู้เท่าทันสื่อ)

5. Cross-cultural Understanding (ทักษะด้านความเข้าใจต่างวัฒนธรรมต่าง กระบวนทัศน์)

6. Computing and ICT Literacy (ทักษะด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร)

7. Career and Learning Skills (ทักษะอาชีพ และทักษะการเรียนรู้)

8. Change (ทักษะการเปลี่ยนแปลง)

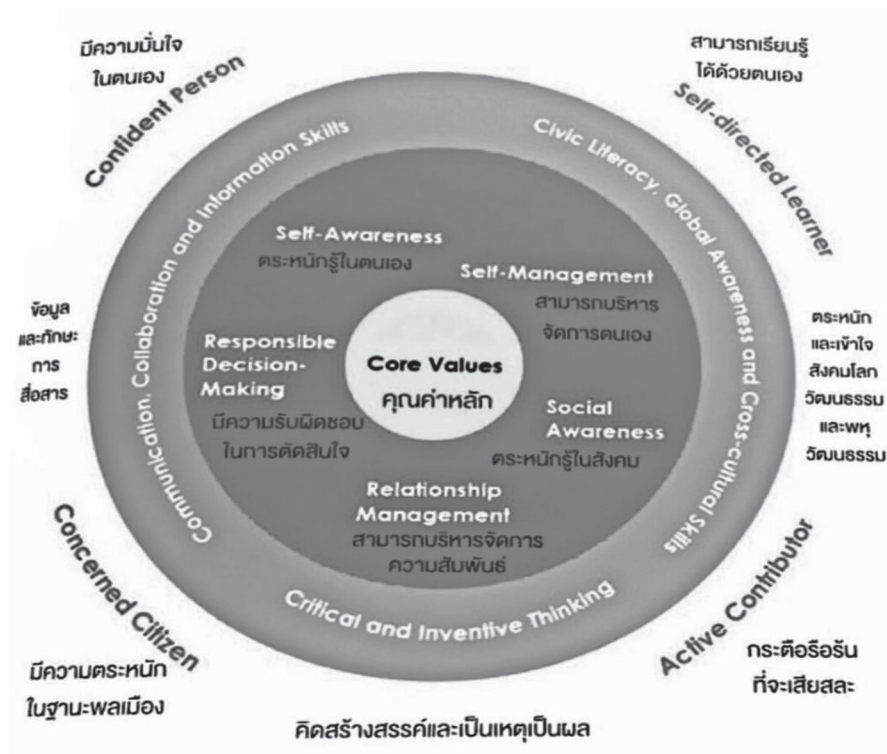
ต่อมา ดาวพงษ์ รัตนสุวรรณ (2559) ได้กำหนดทักษะ Compassion (ความมีเมตตา กรุณา หรือ วินัย, คุณธรรม, จริยธรรม ฯลฯ) เพิ่มขึ้นและกำหนดเป็นนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ คือ 2Ls ซึ่งประกอบด้วย 1) Learning Skills (ทักษะการเรียนรู้) 2) Leadership (ภาวะผู้นำ)

การพัฒนามาตรฐานและคุณภาพการศึกษาของต่างประเทศ

จากการศึกษามาตรฐานและคุณภาพการศึกษาของต่างประเทศ 10 ประเทศ ประกอบด้วย ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศแคนาดา สหราชอาณาจักร ประเทศฟินแลนด์ ประเทศ นิวซีแลนด์ ประเทศญี่ปุ่น สาธารณรัฐเกาหลี สาธารณรัฐสิงคโปร์ และสหพันธรัฐมาเลเซีย พบว่าทุกประเทศมุ่งพัฒนามาตรฐานการศึกษาให้สูงขึ้น โดยเทียบเคียงกับผลการสอบวัดความรู้และทักษะการอ่าน คณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ขององค์การความร่วมมือในการพัฒนา เศรษฐกิจหรือ OECD และสมัชชานานาชาติเพื่อการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา (IEA) หรือ ข้อสอบ PISA และ TIMSS โดยการปฏิรูปหลักสูตร การศึกษาก่อนระดับประถมศึกษา ประถม ศึกษาและมัธยมศึกษาให้สอดคล้องกับแนวการสอบ PISA และ TIMSS การพัฒนามาตรฐาน และคุณภาพการศึกษาของต่างประเทศจะให้ความสำคัญกับทักษะจำเป็นซึ่งเป็นพื้นฐานของ

การเรียนรู้คือ การอ่านและการเขียนภาษาประจำชาติ การคิดเลขและคณิตศาสตร์ในระดับ การศึกษาภาคบังคับ ส่วนในระดับหลังภาคบังคับก่อนอุดมศึกษา (มัธยมศึกษาตอนปลาย) จะ มุ่งพัฒนามาตรฐานด้านวิทยาศาสตร์ศึกษาด้วย และบางประเทศกำลังพัฒนามาตรฐานด้าน คอมพิวเตอร์และสารสนเทศศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา สำหรับการเปรียบเทียบมาตรฐานการศึกษาโดยเนื้อหาจากหลักสูตรแห่งชาติใน 10 ประเทศ พบว่า 8 ประเทศใน 10 ประเทศ กำหนดมาตรฐานหลักสูตรแห่งชาติเพื่อการพัฒนาพลเมืองที่มี พัฒนาการสมดุลทุกด้าน มีทักษะพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการเรียนรู้และการดำรงชีวิตในโลก แห่งการเปลี่ยนแปลงของโลกาภิวัตน์ และมีคุณลักษณะและค่านิยมที่พึงประสงค์ของสังคมซึ่งมี ความแตกต่างกันไปตามบริบทและประวัติศาสตร์ความเป็นมาของแต่ละประเทศ (สำนักงานเลขาธิการ สภาการศึกษา, 2559ข)

กล่าวโดยสรุปแล้วทุกประเทศที่มีหลักสูตรแห่งชาติต่างเน้นทักษะทักษะการเรียนรู้แห่ง ศตวรรษที่ 21 ซึ่งได้แก่ การคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การคิดเชิงวิพากษ์ ความร่วมมือความสามารถ ในการสื่อสาร ทักษะชีวิต ทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ทักษะภาษาที่หลากหลาย ทักษะ การแก้ปัญหาและคณิตศาสตร์ ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเน้นคุณลักษณะด้านจริยธรรมทาง สังคม ซึ่งมีทั้งอิงศาสนาและเป็นกลางทางศาสนารวมทั้งการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ เพื่อ ความยั่งยืนของโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศสาธารณรัฐสิงคโปร์ ได้วางแผนภาพคุณลักษณะ ที่สำคัญในกระบวนการเรียนรู้และผลลัพธ์ของนักเรียนในศตวรรษที่ 21 ไว้อย่างชัดเจน ดังภาพ 1

ภาพ 1 แผนภาพคุณลักษณะที่สำคัญในกระบวนการเรียนรู้
และผลลัพธ์ของนักเรียนในศตวรรษที่ 21
(สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559ข)

จากภาพ 1 วงในสุด คือการฝึกทักษะชีวิต (Life Skills) ประกันว่านักเรียนจะได้รับการปลูกฝังค่านิยมและทักษะชีวิตที่ดีในฐานะพลเมือง ผู้มีความรับผิดชอบและแข่งขันโดยใช้กิจกรรมที่ไม่ใช่รายวิชา

วงกลางเน้นทักษะความรู้ (Knowledge Skill) มุ่งพัฒนาผู้เรียนเรื่องทักษะกระบวนการคิดและการสื่อสารช่วยให้รู้จักวิเคราะห์และใช้ข้อมูลและสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างชัดเจนและมีประสิทธิภาพโดยใช้โครงงาน (Project Work –PW)
วงนอกสุดเน้นเนื้อหาของสาขาวิชาต่าง ๆ (Content Based Subject Disciplines) ได้แก่ ภาษามานุษยวิทยา ศิลปะ คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์

รูปแบบการประกันคุณภาพโรงเรียนยุคการศึกษาประเทศไทย 4.0 และศตวรรษที่ 21

ประเทศไทยกำลังอยู่ในระยะเปลี่ยนผ่านครั้งสำคัญยิ่ง เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการ

ดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข โดยให้ยึดหลักการศึกษาตลอดชีวิต ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา มุ่งเน้นความสำคัญที่ผู้เรียน และคุณสมบัติที่พึงประสงค์ ต้องวัดผลที่ระดับความคิดของคนไทย เช่นในเรื่องของจิตสำนึก จิตใจ คุณธรรม ความสมดุล เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่ต้องการ คือ คุณสมบัติของคนไทยที่พึงประสงค์ ดังนั้น แนวคิดหลักในการพัฒนาการประกันคุณภาพของโรงเรียนให้ต้อบโจทยุคการศึกษาประเทศไทย 4.0 และศตวรรษที่ 21 ดังนั้น ผู้เขียนจึงขอเสนอรูปแบบการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาทั้งภายในและภายนอกของโรงเรียนตามกรอบการพัฒนาด้วยรูปแบบ “STAR Standard” หรือ “STAR Model” เพื่อให้ต้อบโจทยุคการศึกษาประเทศไทย 4.0 และศตวรรษที่ 21 โดยมีแนวทาง ดังนี้

1. S : Student Standard - มาตรฐานด้านคุณภาพของผู้เรียน
 2. T : Teaching Standard - มาตรฐานด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
 3. A : Administration Standard - มาตรฐานด้านกระบวนการบริหารและการจัดการของผู้บริหารสถานศึกษา
 4. R : Result Base Standard - มาตรฐานด้านผลลัพธ์ที่มีประสิทธิผล
- โดยมีแผนภาพโมเดลการประกันคุณภาพตามกรอบแนวคิด STAR Standard ดังนี้
ข้อเสนอแนะในการนำไป STAR Standard ไปประยุกต์ใช้ในการประกัน มีดังต่อไปนี้ คือ

ภาพ 2 รูปแบบการประกันคุณภาพของโรงเรียนยุคการศึกษาประเทศไทย 4.0 และศตวรรษที่ 21

1. S : Student Standard - มาตรฐานด้านคุณภาพของผู้เรียน

1.1) ผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการของผู้เรียนตามเกณฑ์ของแต่ละระดับชั้น

1.2) คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนตามเกณฑ์ของแต่ละระดับชั้น

โดยมุ่งเน้นทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ตามหลักการ 3Rs + 8Cs ดังต่อไปนี้

3Rs ประกอบด้วย

- 1) Reading (การอ่านออก)
- 2) Writing (การเขียนได้)
- 3) Arithmetic (การคิดเลขเป็น)

8Cs ประกอบด้วย

1) Critical Thinking and Problem Solving (ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และทักษะในการแก้ปัญหา)

2) Creativity and Innovation (ทักษะด้านการสร้างสรรค์ และนวัตกรรม)

3) Collaboration, Teamwork and Leadership (ทักษะด้านความร่วมมือ การ

ทำงานเป็นทีม และภาวะผู้นำ)

4) Communications, Information, and Media Literacy (ทักษะด้านการสื่อสารสารสนเทศ และรู้เท่าทันสื่อ)

5) Cross-cultural Understanding (ทักษะด้านความเข้าใจต่างวัฒนธรรมต่างกระบวนทัศน์)

6) Computing and ICT Literacy (ทักษะด้านคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร)

7) Career and Learning Skills (ทักษะอาชีพ และทักษะการเรียนรู้)

8) Compassion (ความมีเมตตากรุณา หรือ วินัย คุณธรรม จริยธรรม)

ทั้งนี้ จะต้องวางแผนภาพคุณลักษณะที่สำคัญในกระบวนการเรียนรู้และผลลัพธ์ของนักเรียนในศตวรรษที่ 21 ไว้ให้ชัดเจนอย่างเช่นประเทศสาธารณรัฐสิงคโปร์

2. T : Teaching Standard - กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

โดยมุ่งเน้นที่กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการพัฒนาทักษะการแสวงหาความรู้แก่ผู้เรียน ดังต่อไปนี้

- 1) การมีกระบวนการเรียนการสอนที่สร้างโอกาสให้ผู้เรียนทุกคนมีส่วนร่วม
- 2) การจัดการเรียนการสอนที่ยึดโยงกับบริบทของชุมชนและท้องถิ่น
- 3) การตรวจสอบและประเมินความรู้ความเข้าใจของผู้เรียนอย่างเป็นระบบ และมีประสิทธิภาพ

3. A : Administration Standard - มาตรฐานด้านกระบวนการบริหารและการจัดการของผู้บริหารสถานศึกษา โดยมุ่งเน้นที่กระบวนการ ดังต่อไปนี้

- 1) การมีเป้าหมาย วิสัยทัศน์ และพันธกิจ ที่สถานศึกษากำหนดชัดเจน
- 2) การวางแผนพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา
 - การวางแผนและดำเนินงานพัฒนาวิชาการที่เน้นคุณภาพของผู้เรียนรอบด้าน ทุกกลุ่มเป้าหมาย และดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรม
 - การวางแผนและดำเนินงานพัฒนาครูและบุคลากรให้มีความเชี่ยวชาญทางวิชาชีพ
 - การวางแผนและการจัดการข้อมูลสารสนเทศอย่างเป็นระบบ
 - การวางแผนและจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสังคมที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ อย่างมีคุณภาพ
- 3) การมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย และการร่วมรับผิดชอบต่อผลการจัดการศึกษา

ให้มีคุณภาพและได้มาตรฐาน

4) การกำกับ ติดตาม ประเมินผลการบริหารและการจัดการศึกษา

4. R : Result Based Standard - มาตรฐานด้านผลลัพธ์ที่มีประสิทธิผล มุ่งเน้นที่ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการ ทั้งหมด ที่การประเมินคุณภาพภายนอก บอกล้อมกลับมาให้โรงเรียนทราบ ดังต่อไปนี้

1) ผลการประเมินจะต้องไม่จัดอยู่ใน Red Zone Indicators หรือ Critical Indicators ที่ สมศ. กำหนดขึ้นที่ถือเป็นตัวบ่งชี้สำคัญที่สถานศึกษาจะบกพร่องไม่ได้ ถ้าบกพร่องในตัวบ่งชี้สำคัญ จะได้รับการจัดอันดับคุณภาพไม่เกินระดับ พอใช้ ปานกลาง (เกรด C) โดยมีตัวบ่งชี้สำคัญ คือ

สถานศึกษาระดับปฐมวัย : ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก Red zone คือ “ความปลอดภัยสำหรับเด็ก” เช่น (1) สิ่งแวดล้อมปลอดภัย ความปลอดภัยด้านอาคาร สถานที่ เครื่องเล่น ระบบบรณรับส่ง ฯลฯ (2) ความปลอดภัยด้านอาหาร (3) ความปลอดภัยด้านโรคร้าย ตามฤดูกาล และ (4) ความปลอดภัยด้านสุขภาพจิต ความอบอุ่นในชีวิต การไม่ตี ข่มขู่ เป็นต้น

สถานศึกษาระดับประถมศึกษา : Red zone คือ (1) ทักษะการอ่านเก่ง จับใจความได้ ของนักเรียนชั้น ป.3 และการเป็นนักอ่าน ของนักเรียนชั้น ป.4 เป็นต้นไป (2) ความมุ่งมั่นในการแก้ปัญหาเด็กบกพร่องหรือกลุ่มเรียนช้า(ถ้ามี) (3) ความมีวินัยและความสามารถในการดูแลตนเองของนักเรียนชั้นป.5-6

สถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา: Red zone คือ (1) นิยรักการอ่าน การอ่านแบบสะสมไมล์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 (2) ความพยายามในการแก้ปัญหาเด็กอ่านไม่ออกหรือไม่คล่อง หรือเรียนช้า และ (3) ความรับผิดชอบต่อครอบครัวของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

2) การพัฒนาตนเองให้มีความเป็นเลิศเฉพาะทาง เช่น ความเป็นเลิศด้านการพัฒนาเยาวชนตามเกณฑ์มาตรฐาน ประเทศไทย 4.0 ด้านจิตสาธารณะและรับผิดชอบต่อสังคม ด้านทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร ด้านการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ ด้านทักษะชีวิต สถานศึกษามีโอกาสได้รับการประกาศเกียรติคุณเป็นเลิศทางใดทางหนึ่งหรือหลายทาง เป็นความโดดเด่นที่พร้อมสำหรับการพิสูจน์ ตรวจสอบและเผยแพร่สู่สาธารณะชน

3) รายงานการประเมินภายนอก ของคณะกรรมการพัฒนาระบบประกันคุณภาพระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สมศ. ในลักษณะของบทสรุปสำหรับผู้บริหาร (Executive Report) ที่เสนอต่อสาธารณะชน เครือข่ายผู้ปกครองแห่งประเทศไทย และต่อกรรมการนโยบายการศึกษา (Supper Board) เพื่อร่วมให้ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับทิศทางการพัฒนางานต่อเนื่องอยู่ในเกณฑ์ดี

มาตรฐานการประเมินคุณภาพภายนอกควรจะต้องสอดคล้องหรือเป็นเกณฑ์เดียวกันกับเกณฑ์มาตรฐานการประกันคุณภาพภายในและไม่สร้างภาระงานเพิ่มกับผู้ถูกประเมิน

1. การประเมินคุณภาพภายนอก ควรพิจารณาจากผลการประเมินคุณภาพภายในโดยเน้นที่ผลลัพธ์ เกณฑ์มาตรฐานการประกันและประเมินคุณภาพการศึกษาจะต้องมีความยืดหยุ่นและเหมาะสมกับบริบทที่ต่างกันของสถานศึกษา แต่ต้องมีเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำที่ยอมรับได้ในระดับสากล

2. ควรมีการนำผลการประเมินไปใช้เพื่อการพัฒนามาตรฐานและคุณภาพการศึกษาตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ได้อย่างแท้จริง

3. การประกันคุณภาพการศึกษาภายใน ควรให้สถานศึกษาหรือหน่วยงานต้นสังกัดทำการประเมินเองทุกปีและการประกันคุณภาพการศึกษาภายนอกโดย สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ทุกห้าปี โดยจุดมุ่งหมายของการประเมินเพื่อให้มีการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา ทั้งนี้ หลักเกณฑ์และวิธีการประเมินจะต้องคำนึงถึงความมุ่งหมาย หลักการและแนวการจัดการศึกษาตลอดจนบริบทในการจัดการศึกษาในแต่ละระดับ

4. กระบวนการบริหารจัดการการศึกษาจะต้องคำนึงถึงโจทย์ในการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ เพื่อมุ่งพัฒนาประเทศเข้าสู่ประเทศไทย 4.0 เพื่อให้คนในชาติมีศักยภาพในด้านต่าง ๆ เพื่อให้เป็นที่ยอมรับในระดับสากล และสามารถก้าวเข้าสู่การเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. ใช้มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา ฉบับลงวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2559 มาเป็นฐานสำคัญและต่อยอด ซึ่งมีจำนวน 4 มาตรฐาน คือ

มาตรฐานที่ 1 คุณภาพของผู้เรียน (1. ผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการของผู้เรียน และ 2. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน)

มาตรฐานที่ 2 กระบวนการบริหารและการจัดการของผู้บริหารสถานศึกษา

มาตรฐานที่ 3 กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

มาตรฐานที่ 4 ระบบการประกันคุณภาพภายในที่มีประสิทธิผล

ด้วยความสำคัญดังกล่าวข้างต้น การพัฒนามาตรฐานการศึกษาของชาติในศตวรรษที่ 21 และประเทศไทย 4.0 ถือว่าเป็นสิ่งที่ยังต้องเร่งระบบการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษานั้นจะส่งผลต่อการยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาไทยในทุกกระดับและประเภทการศึกษาในการรองรับการพัฒนาประเทศ และสร้างอนาคตที่ดีของลูก

หลานไทยและอนาคตที่ดีของประเทศตามเจตนารมณ์ของกฎหมายการศึกษาแห่งชาติ เพื่อให้คนในชาติมีศักยภาพในด้านต่าง ๆ เพื่อให้เป็นที่ยอมรับในระดับสากล และสามารถก้าวเข้าสู่การเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว (Education Towards Global Knowledge)

บทสรุป

การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาไทยในยุคประเทศไทย 4.0 และศตวรรษที่ 21 ที่จะช่วยสร้างอนาคตที่ดีของลูกหลานไทยและอนาคตที่ดีของประเทศตามเจตนารมณ์ของกฎหมายการศึกษาแห่งชาติ กระบวนการประกันคุณภาพโรงเรียนจะต้องมุ่งเน้นที่การตรวจสอบผลลัพธ์ที่ต้องการ คือ คุณสมบัติของคนไทยที่พึงประสงค์เป็นสำคัญ โดยมาตรฐานการประเมินคุณภาพภายนอกควรจะต้องสอดคล้องหรือเป็นเกณฑ์เดียวกันกับเกณฑ์มาตรฐานการประกันคุณภาพภายในและจะต้องไม่สร้างภาระงานเพิ่มกับผู้ถูกประเมิน ซึ่งข้อดีการนำรูปแบบการประกันคุณภาพโรงเรียนรูปแบบ “STAR Model” ซึ่งเป็นรูปแบบการประกันคุณภาพโรงเรียนยุคการศึกษาประเทศไทย 4.0 และศตวรรษที่ 21 ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาไทย ซึ่งประกอบด้วยมาตรฐานด้านคุณภาพของผู้เรียน มาตรฐานด้านกระบวนการบริหารและการจัดการของผู้บริหารสถานศึกษา มาตรฐานด้านกระบวนการบริหารและการจัดการของผู้บริหารสถานศึกษาและมาตรฐานด้านผลลัพธ์ที่มีประสิทธิผล จะทำให้มีความสอดคล้องกันของระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในและระบบประเมินคุณภาพการศึกษาภายนอก และจะไม่สร้างภาระงานเพิ่มกับผู้ถูกประเมิน นอกจากนี้จะสนองตอบต่อนโยบาย “คืนครูให้นักเรียน” และ “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” เนื่องจากจะไม่ทำให้ครูผู้สอนต้องทิ้งห้องเรียนมาเพื่อเตรียมเอกสารรองรับการประเมิน ซึ่งเมื่อครูถูกดึงเวลาจากการทำหน้าที่สอน ให้ไปทำกิจกรรมอื่นๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับการครูก็จะมีเวลาในการจัดเตรียมสื่อหรือชุดการสอนที่เหมาะสมที่จะเพิ่มการเรียนรู้ให้แก่นักเรียนได้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้ข้อดีอีกประการหนึ่งของรูปแบบการประกันคุณภาพโรงเรียนยุคการศึกษาประเทศไทย 4.0 และศตวรรษที่ 21 ก็คือ มีความยืดหยุ่นและเหมาะสมกับบริบทในการจัดการศึกษาในแต่ละระดับที่แตกต่างกัน มีเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำที่ยอมรับได้ในระดับสากลและสามารถนำผลการประเมินไปใช้เพื่อการพัฒนามาตรฐานและคุณภาพการศึกษาตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติได้อย่างแท้จริง ดังนั้น หากการดำเนินการต่าง ๆ ของหน่วยงานที่รับผิดชอบและเกี่ยวข้องในการประกันคุณภาพการศึกษาภายในและประเมินคุณภาพการศึกษาภายนอก ยึดตามแนวทางดังกล่าว ก็เชื่อมั่นได้ว่าจะเป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยสร้างอนาคตที่ดีของลูกหลานไทยและอนาคตที่ดีของประเทศตามเจตนารมณ์ของกฎหมายการศึกษาแห่งชาติและความหวังของพวกเราได้อีกไม่นานเกินรอ

รายการอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2559). ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง ให้ใช้มาตรฐานการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน เพื่อการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา. สืบค้นจาก
http://bet.obec.go.th/index/wp-content/uploads/dlm_uploads/2016/10/Ministry-of-education-Announcement-11_10_2016-1.pdf
- ดาร์พงษ์ รัตนสุวรรณ (2559). ‘ดาร์พงษ์’ เข้มสอศ. ผลดีอาจมีอะๆ ตามขีดความสามารถ 3R-8C.
สืบค้นจาก<http://www.naewna.com/local/219703>
- วิจารณ์ พานิช. (2556). สนุกกับการเรียนในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสดศรี-
สฤษดิ์วงศ์.
- สุวิทย์ เมษินทรีย์. (2560). การบริหารการศึกษาเพื่อร่วมสร้างประเทศไทย 4.0. สืบค้นจาก
<http://www.edu.chula.ac.th/edcomm/edcomm04-60.pdf>
- สภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ. (2559). รายงานของคณะกรรมการขับเคลื่อนการปฏิรูป
ประเทศด้านการศึกษาสภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ เรื่อง แผนปฏิรูปเร่งด่วนใน
การแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษาภายในและการประเมิน
คุณภาพการศึกษาภายนอก. สืบค้นจาก http://library2.parliament.go.th/giventake/content_nrsa2558/d031459-02.pdf
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2559ก). รายงานผลการศึกษากการพัฒนามาตรฐาน
การศึกษาของชาติ. กรุงเทพมหานคร: 21 เซนจูรี่.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2559ข). รายงานผลการศึกษากการพัฒนามาตรฐาน
การศึกษาของต่างประเทศ. กรุงเทพมหานคร: 21 เซนจูรี่.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2559ค). สภาการศึกษาเสวนา (OEC Forum) 2015-
2016: จากข้อเสนอสู่นโยบาย. กรุงเทพมหานคร: 21 เซนจูรี่.

ภาษาอังกฤษ

- Partnership for 21st Century Learning (P21). (2009). Framework for 21st century
learning.
Retrieved from <http://www.p21.org/our-work/p21-framework>.

ผู้เขียน

นายเนเรศ สกิตยพงษ์ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนสารสาสน์วิเทศศึกษา
บางบอน
อีเมล: pro.satityapong@gmail.com